

**NADER ONDERZOEK POEL-
KIKKER EN KAMSALAMAN-
DER, NIJKERK**

ATKB

NADER ONDERZOEK POELKIKKER EN KAMSALAMANDER, NIJKERK

Kenmerk: 20220943/1
Versie: 1
Datum: 29-08-2022

Auteur: L. Kijm
Projectleider: P. Raaijmakers
Veldwerk: L. Kijm, L. Doef, M. Reichert
Kwaliteitscontrole: P. Raaijmakers
Opdrachtgever: Gemeente Nijkerk
Kolkstraat 27,
3861 AK, Nijkerk

Contactpersoon: D. Corten

Dit rapport is digitaal gegenereerd en derhalve niet voorzien van een handtekening. De inhoud van de rapportage is aantoonbaar gecontroleerd en vrijgegeven.

© ATKB voor natuur en leefomgeving. Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding.
Foto's: ATKB, L. Kijm en L. Doef.

ATKB ASSEN
STATIONSSTRAAT 29C
9401 KW ASSEN

ATKB MIDDELHARNIS
PRINS BERNHARDLAAN 147
3241 TA MIDDELHARNIS

ATKB WAARDENBURG
KOEWEISTRAAT 7
4181 CD WAARDENBURG

ATKB ZOETERMEER
LOUIS BRAILLELAAN 100
2719 EK ZOETERMEER

KVK 27 1771 40
BTW NL 8076 36 757B01
IBAN NL53 RABO 0160177529

INHOUD

1	Inleiding		1
1.1	Aanleiding	1	
1.2	Wettelijk kader	1	
1.3	Leeswijzer	1	
2	Beschrijving project		2
2.1	Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied	2	
2.2	Beschrijving van het voornemen	4	
3	methode		5
3.1	Bronnenonderzoek	5	
3.2	Veldonderzoek	5	
4	Resultaten		9
4.1	Poelkikker	9	
4.2	Kamsalamander	10	
5	Conclusie en vervolg		12
5.1	Conclusie	12	
5.2	Vervolgstappen	12	
6	Literatuur		13

I INLEIDING

I.1 AANLEIDING

Gemeente Nijkerk is voornemens om een woninglocatie te realiseren in Nijkerk met 650 tot 700 woningen. Daarvoor is in het kader van de Wet natuurbescherming in 2019 een quickscan uitgevoerd door FF Solutions – RI-Buitenbouw B.V. (rapport Quickscan inventarisatielijst Wet natuurbescherming, Ontwikkeling ‘Bunschoterweg 29 te Nijkerk’, 2019). Daaropvolgend is in 2020 een quickscan uitgevoerd door Econsultancy (rapport Rapport quickscan Wet natuurbescherming en bomeninspectie (12711.001 _ 12711.002) Doornsteeg fase 3 te Nijkerk, 2020). Er werd onder andere geconcludeerd dat er in het plangebied geen poelkikker of kamsalamander aanwezig is.

Naar aanleiding van een ingediende ontheffingsaanvraag voor een schuur in het zuiden van Doornsteeg Fase 3 (persoonlijke communicatie, D. Corten., 19-05-2022) heeft de provincie Gelderland hierover aanvullende vragen gesteld: de provincie wil weten of de beschermde poelkikker en kamsalamander zich wel of niet in de waterlichamen ten noorden en ten zuiden van het projectgebied bevinden (voor ligging en begrenzing: zie hoofdstuk 2.1) De twee waterlichamen blijven bestaan zoals ze nu zijn. Het is echter niet op voorhand uitgesloten dat er werkzaamheden zullen plaatsvinden die mogelijk verstorend en/of dodelijk zijn voor de beschermde poelkikker en kamsalamander. ATKB is in dat kader gevraagd om gericht nader onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van poelkikker en kamsalamander in die twee waterlichamen.

I.2 WETTELIJK KADER

Per 1 januari 2017 zijn de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet en Boswet opgegaan in één nieuwe wet: de Wet natuurbescherming (Wnb). Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming betreft het onderdeel soorten.

In de Wet natuurbescherming worden drie beschermingsregimes onderscheiden:

1. Vogelrichtlijnsoorten (artikel 3.1 - 3.4)
2. Habitatrichtlijnsoorten en soorten genoemd in de Verdragen van Bern en Bonn (artikel 3.5 - 3.9)
3. Andere soorten (artikel 3.10 - 3.11; bijlage onderdeel A en B)

In het kader van de Wet natuurbescherming is een lijst met jaarrond beschermde nesten opgesteld. Onder de Wet natuurbescherming geldt de zorgplicht (art. 1.11) voor alle in het wild levende dieren.

Voor dit project is de provincie Gelderland het bevoegd gezag voor de uitvoering van de Wet natuurbescherming en voor het verlenen van een eventuele ontheffing. De provincie Gelderland heeft voor de implementatie van de Wet natuurbescherming een verordening vastgesteld. Hierin is onder meer de lijst met vrijgestelde soorten te vinden.

I.3 LEESWIJZER

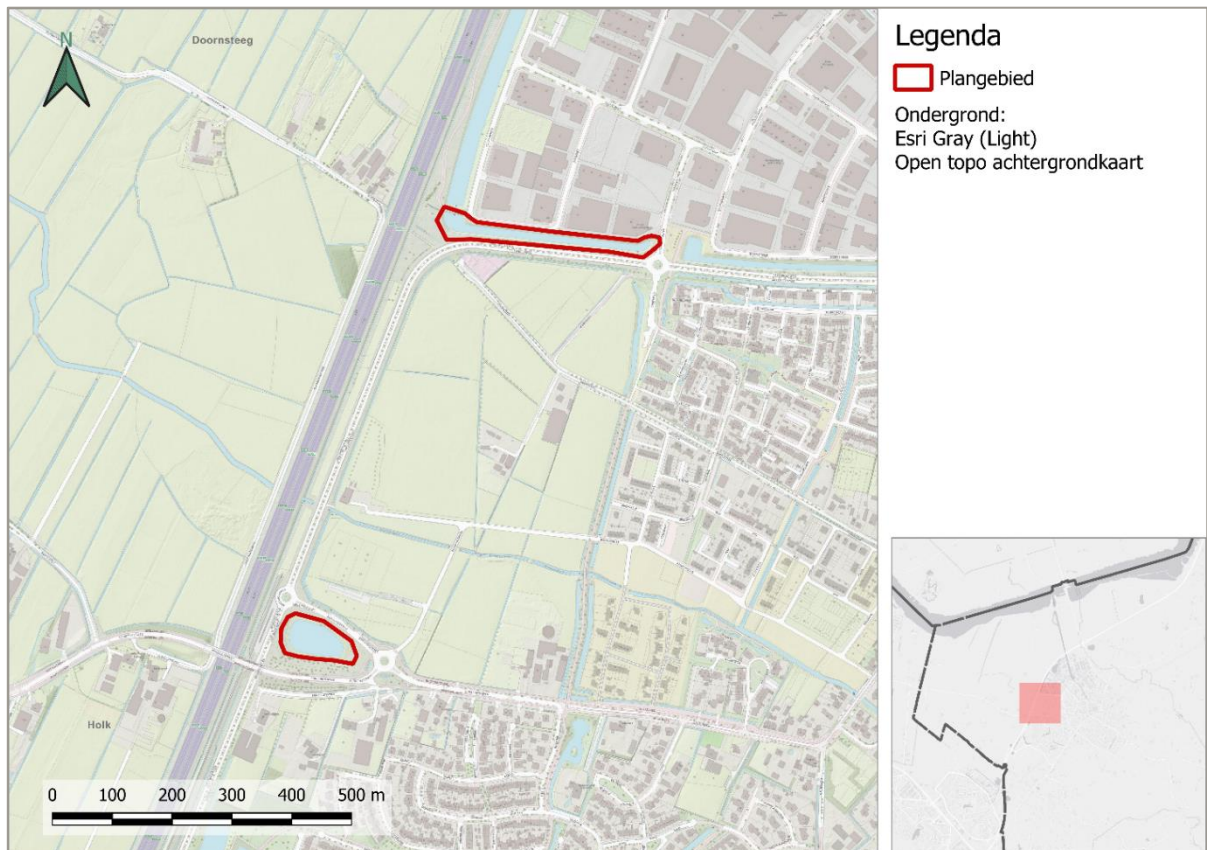
In dit eerste hoofdstuk staan de aanleiding en het wettelijk kader voor dit onderzoek beschreven. In hoofdstuk twee worden het project en de locatie kort beschreven. Hoofdstuk drie omschrijft de gebruikte methoden en hoofdstuk vier de resultaten. De conclusie en vervolgstappen worden gegeven in hoofdstuk vijf. Tot slot staat in hoofdstuk zes de gebruikte literatuur.

2 BESCHRIJVING PROJECT

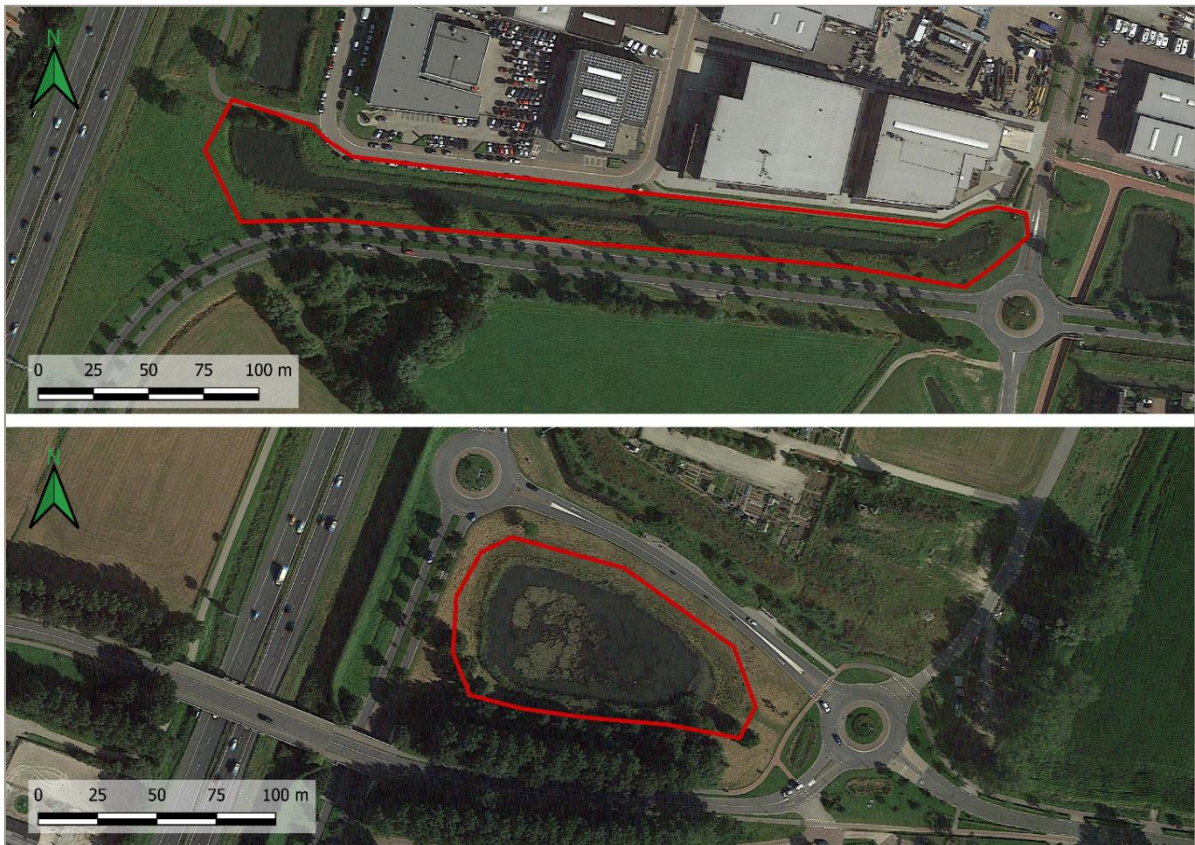
2.1 LIGGING EN BESCHRIJVING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het gebied voor het nader onderzoek naar poelkikker en kamsalamander bestaat uit twee waterlichamen in Nijkerk ten noorden en ten zuiden van het projectgebied (figuren 1 en 2).

Het noordelijke waterlichaam betreft een watergang, gelegen tussen de straten Zeilmaker en Arkemheenweg te Nijkerk. Het zuidelijke lichaam betreft een poel gelegen naast de Arkemheenweg en Bunschoterweg te Nijkerk.

Figuur 1 De twee waterlichamen gemarkeerd als plangebied voor nader onderzoek naar poelkikker en kamsalamander.

Figuur 2 Boven de noordelijke en onder de zuidelijke poel, ingezoomd met satellietbeeld als ondergrond.

Het noordelijke waterlichaam is een watergang waar voornamelijk een dichte rietkraag de scheiding vormt tussen het water en de steile oever (Figuur 3). Het water wordt ook snel diep vanaf de kant gezien. In het noord westelijk deel is een duiker die het water verbindt met de watergang die naar het noorden loopt. Enkele bomen / struiken staan langs het water waarbij de rest van de oever/berm voornamelijk uit kruiden en grassen bestaat. Aan zowel de noordkant, zuidkant en oostkant zijn wegen.

Figuur 3 Het noordelijke waterlichaam, de waterloop. Links gezien vanaf het westen naar het oosten. Rechts het oostelijke deel / einde van de waterloop.

Het zuidelijke waterlichaam is een poel die voor een klein deel in de schaduw valt van de bomen aan de zuidkant (Figuur 4). De noordkant van de poel heeft een oever die niet steil is. De poel zelf is niet zeer diep en heeft voornamelijk een zandbodem met daarop waterplanten. De gehele poel heeft langs de oever een rietkraag met een kleine uitzondering aan de noordkant. Die plek wordt gebruikt door watervogels als ganzen om in en uit het water te gaan. Rondom de poel staan voornamelijk grassen, enkele kruiden en enkele orchideeën. Verder wordt de poel buiten de grasrand/berm omringd door wegen. Deze poel heeft de grootste potentie voor poelkikker en/of kamsalamander.

Figuur 4 Het zuidelijke waterlichaam, de poel. Links: zicht vanaf de noordzijde naar de zuidoostzijde, rechts: zicht vanaf de noordzijde naar de zuidwestzijde.

2.2 BESCHRIJVING VAN HET VOORNEMEN

2.2.1 DOEL

Het doel is om in het gebied tussen de twee waterlichamen tussen de 650 en 700 woningen te realiseren. De twee waterlichamen blijven bestaan zoals ze nu zijn. Het is echter niet op voorhand uit te sluiten dat er werkzaamheden plaatsvinden die mogelijk verstorend en/of dodelijk zijn voor de beschermde poelkikker en kamsalamander.

2.2.2 WERKZAAMHEDEN

De voorgenomen werkzaamheden bestaan uit het bouwrijp maken van het projectgebied en vervolgens realiseren van woningen. De nu te onderzoeken waterlichamen inclusief oevers liggen buiten het nu bekende projectgebied en blijven onaangetast..

2.2.3 PLANNING

De exacte planning van de werkzaamheden is nog onbekend.

3 METHODE

3.1 BRONNENONDERZOEK

De opdrachtgever heeft gericht gevraagd naar een nader onderzoek voor poelkikker en kamsalamander in de aangegeven twee waterlichamen. Op basis van bronnenonderzoek (zoekgebied ongeveer 3-4 kilometer vanaf plangebied, Figuur 5) is poelkikker twee keer vastgesteld in de omgeving waargenomen, in de afgelopen vijf jaar. Kamsalamander is drie keer vastgesteld binnen hetzelfde zoekgebied en periode, op het terrein van Dutchgolf Putten.

Figuur 5 Het NDFF-zoekgebied.

3.2 VELDONDERZOEK

Het veldonderzoek naar poelkikker en kamsalamander omvatte meerdere methoden. Eén daarvan is een aanvullende methode is op bestaande protocollen voor onderzoek naar deze soorten in de maanden juni en juli. Tussen alle bezoeken en de wisselingen van de poelen zijn alle gebruikte materialen

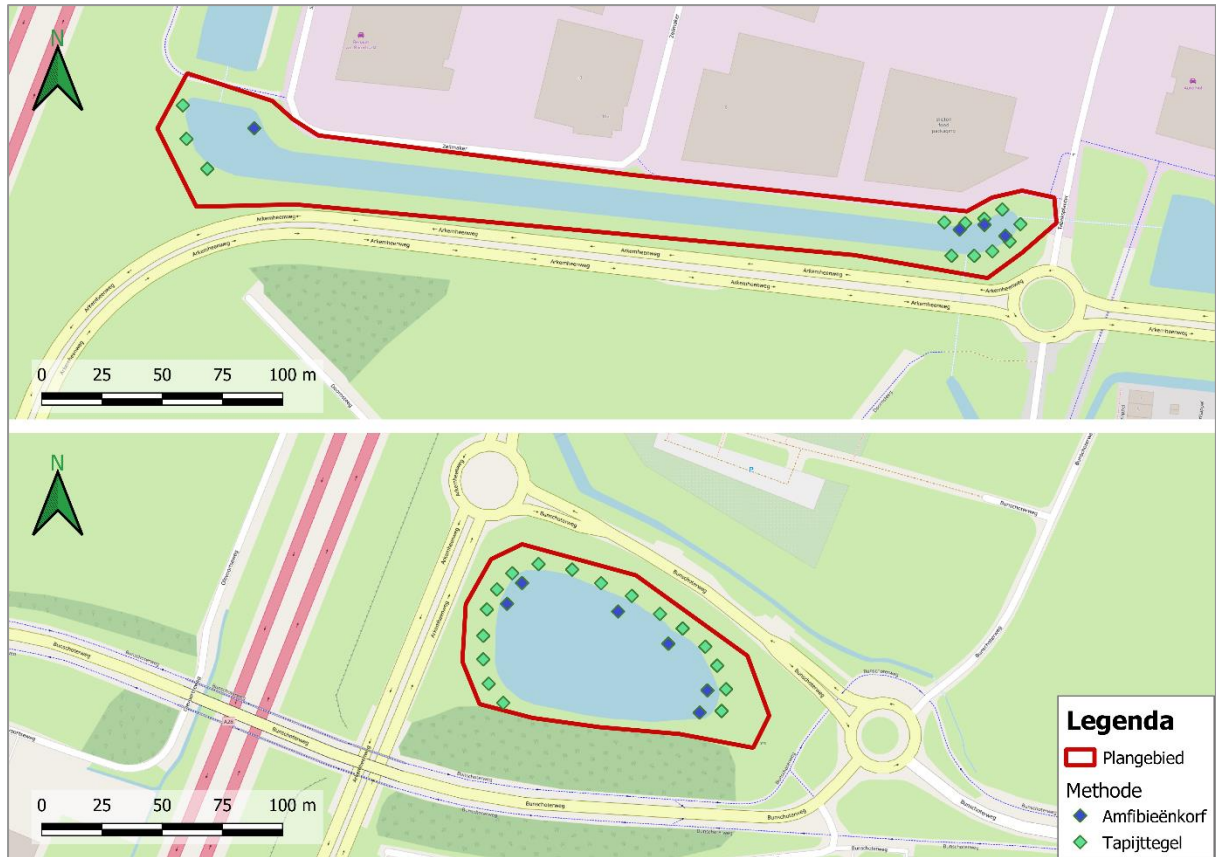
en handen gedesinfecteerd. Dit is gedaan met Virkon S en/of alcohol om mogelijke verspreiding van het Ranavirus te voorkomen volgens het hygiëneprotocol (RAVON, 2022).

Methoden

Het onderzoek naar poelkikker en kamsalamander is uitgevoerd volgens het Kennisdocument Poelkikker (BIJ12, 2017 a) en het Kennisdocument Kamsalamander (BIJ12, 2017 b). Dit is aangevuld/gecombineerd met de protocollen uit het soortinventarisatieprotocol (Netwerk Groene Bureaus - werkgroep 'Standaarden en protocollen', 2017). Binnen het plangebied zijn vier veldbezoeken gebracht, waarvan één hoofdzakelijk gericht was op controleren van extra geplaatste amfibieënkorven. De veldbezoeken zijn in juni en juli uitgevoerd, waarvan twee 's avonds en twee 's middags. Elk veldbezoek is uitgevoerd door twee ervaren ecologen.

Tijdens de veldbezoeken zijn in totaal vier methoden gebruikt, namelijk;

1. Luisteren naar kikkergekwak en/of kikkerkoren
 - a. twee keer
 - b. gedurende 2 uur in de avond rond zonsondergang
 - c. gekwak aanhoren, eventueel afspelen (geluid van poelkikker, RAVON.nl) om kwaken te stimuleren / vergelijken.
2. actief vangen met een RAVON-schepnet.
 - a. beide zijden van rietkraag geschept.
 - b. in rietkraag geschept.
 - c. circa elke 10 meter en op plekken waar plonzen zijn waargenomen/gehoord;
 - d. op plekken die begaanbaar waren met waadpak/vanaf oever;
3. tapijttegels plaatsen (locaties in Figuur 6) ;
 - a. geplaatst bij eerste ronde;
 - b. gecontroleerd bij elke volgende ronde;
 - c. 12 tapijttegels bij de noordelijke watergang, op meest kansrijke en begaanbare plekken;
 - d. 16 tapijttegels bij de zuidelijke poel, op meest kansrijke plekken en begaanbare plekken;
4. aanvullend: amfibieënkorven plaatsen om vangkans te vergroten (locaties in Figuur 6). Hiervoor heeft ATKB, lid van het Netwerk Groene Bureaus, een ontheffing.
 - a. 10 amfibieënkorven geplaatst, gedurende één avond en de daaropvolgende nacht en ochtend.
 - i. 4 in de noordelijke watergang, op meest kansrijke en begaanbare plekken;
 - ii. 6 in de zuidelijke poel, op meest kansrijke en begaanbare plekken.

Figuur 6 Locaties van geplaatste tapijttegels en amfibieënkorven.

Tabel 1 geeft een overzicht van de data en de weersomstandigheden waaronder de verschillende veldbezoeken zijn uitgevoerd.

Tabel 1 Overzicht van de veldbezoeken naar poelkikker en kamsalamander en de bijhorende periode en weersomstandigheden.

Ronde	Datum	Tijdperiode	Temperatuur °C	Wind	Bewolking	Ecoloog
1 (scheppen, luisteren, tapijttegels plaatsen)	23-06-2022	18:45 – 22:10	28 – 25	2 bft	3/8 bewolkt, zonnige perioden en onweer naderend	L. Doef L. Kijm
2 (scheppen, luisteren, korven plaatsen, tapijttegels controleren)	06-07-2022	20:30 – 23:00	18	2 bft	8/8 bewolkt, droog	L. Doef L. Kijm
3 (korven controleren en verwijderen, tapijttegels controleren)	07-07-2022	14:00 – 16:00	17	3 bft	8/8 bewolkt, lichte regen	L. Doef L. Kijm
4 (scheppen, luisteren, tapijttegels controleren en verwijderen)	18-07-2022	15:00 – 17.15	33	2 bft	0/8 bewolkt, zonnig	M. Reichert L. Kijm

Poelkikker

De optimale periode om te luisteren naar kooractiviteit van poelkikker is vanaf mei tot en met juli. Bij het luisteren naar kikkerkoren is opgelet of er tenminste 25% roept als poelkikker. Tussen de drie schep/vang- en luisterbezoeken zitten elke keer tenminste 10 dagen, zoals beschreven in het soortinventarisatieprotocol.

Naast het inventariseren via luisteren naar kooractiviteit, zijn de waterlichamen bemonsterd door te scheppen en aanvullend door amfibiekorven te plaatsen. Door te scheppen en het plaatsen van amfibieënkorven wordt de kans op determinatie tot de juiste soort vergroot. Dit doordat het mogelijk is om alle uiterlijke kenmerken te controleren van een gevangen adulte exemplaar. Het vangen van adulte exemplaren heeft een optimale periode vanaf half april tot en met september.

Verder is er gebruik gemaakt van expert judgement van in totaal drie ervaren ecologen die het plangebied hebben bezocht.

Kamsalamander

Kamsalamanderexemplaren kunnen worden aangetoond door te vangen met behulp van een schepnet in de geschikte periode vanaf maart tot en met september. Daarvan is de optimale periode van mei tot en met juni. In juni kunnen ook kamsalamanderlarven worden aangetoond door te vangen met behulp van een schepnet.

Aanvullend zijn tapijttegels, houten en metalen platen (alles onder de noemer tapijttegel) geplaatst om tijdens de veldbezoeken dergelijke schuilplaatsen te controleren en aanwezigheid aan te tonen of uit te sluiten.

Voor het aantonen van kamsalamander is de periode tussen het eerste en laatste bezoek meer dan 20 dagen, zoals beschreven in het soortinventarisatieprotocol.

Verder is er gebruik gemaakt van expert judgement van in totaal drie ervaren ecologen die het plangebied hebben bezocht.

4 RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het veldwerk per soort besproken.

4.1 POELKIKKER

Geschiktheid plangebied

Het noordelijke waterlichaam (waterloop) bevat voldoende waterplanten en zonnige plekken voor poelkikker. De oevers zijn voornamelijk steil en dichtbegroeid. Echte plekken om op het land op te warmen/zonnen waren enkel in het oostelijke deel van de waterloop aanwezig. De waterloop is matig geschikt bevonden als voortplantingshabitat voor poelkikker.

Het zuidelijke waterlichaam (poel) is grotendeels zonder schaduw van bomen, bevat water- en oevervegetatie en een niet steile oever. De poel is geschikt bevonden als voortplantingshabitat voor poelkikker.

Beide waterlichamen worden grotendeels omgeven door een geasfalteerde weg en/of fietspad. Dit zorgt voor versnippering van potentieel geschikt leefgebied. Gebieden waar poelkikker is waargenomen (voortkomend uit het literatuuronderzoek) liggen op meer dan twee kilometer afstand van het plangebied, en met meerdere wegen tussen de waarneming en het plangebied.

Waarnemingen kikkers

Vangsten met behulp van schepnetten / amfibieënkorven

In totaal (tijdens alle veldbezoeken) zijn er drie adulte kikkers (Figuur 7) gevangen met behulp van het schepnet, drie juvenielen en twee kikkervissen (larven). De juvenielen en larven zijn niet op soort te determineren en zijn daarom buiten beschouwing gelaten.

Figuur 7 Eén van de gevangen adulte bastaardkikkers

Eén van de adulte kikkers voldeed aan bijna alle kenmerken van een poelkikker. Het enige kenmerk wat niet overtuigend was, is de metatarsusknobbel (Figuur 8). Deze is niet symmetrisch genoeg voor poelkikker. Dit is het belangrijkste kenmerk om tot juiste determinatie te komen. Daarom zijn alle gevangen kikkers gedetermineerd als bastaardkikkers.

Figuur 8 Links: metatarsusknobbel van de kikker die sterk op poelkikker lijkt, met rood gearceerd dat deze niet symmetrisch is. Rechts boven: lengte (6.5cm), rechts onder: strekproef waarbij hiel niet voorbij oog komt.

Kikkerkoren

Bij het luisteren naar kooractiviteit is slechts één keer het geluid van poelkikker waargenomen. Dit was zeker niet meer dan 25% poelkikker van alle roepende kikkers. Dit was in het zuidelijke waterlichaam (poel).

In het noordelijke waterlichaam is heel kort één keer, één bastaardkikker gehoord.

Tapijttegels en platen

Deze methode is voornamelijk geschikt voor salamanders. Echter is tijdens de controles ook gekeken naar mogelijke exemplaren van poelkikker. Er zijn geen kikkers waargenomen bij deze methode, enkel één gewone pad.

4.2 KAMSALAMANDER

Geschiktheid plangebied

Het noordelijke waterlichaam (waterloop) is relatief stilstaand, diep en visrijk. Vissen zoals snoek en baars werden gevangen met behulp van het schepnet. Ook het foerageergedrag van enkele visdieren wees op vis. De aanwezigheid van (roof)vis maakt de waterloop ongeschikt als voortplantingshabitat voor kamsalamander doordat (roof)vissen goed/gemakkelijk de eitjes en larven kunnen eten.

Het zuidelijke waterlichaam (poel) is stilstaand, relatief ondiep en visrijk. Vissen zoals baars, marmergrondel en snoek zijn gevangen en veel jonge vis (te klein/jong om te determineren) is gevangen. Ook hier werd zijn foeragerende visdieren meermaals waargenomen tijdens de veldbezoeken. De aanwezigheid van (roof)vis maakt de poel ongeschikt als voortplantingshabitat voor kamsalamander doordat (roof)vissen goed/gemakkelijk de eitjes en larven kunnen eten.

Waarnemingen salamanders

Vangsten met behulp van schepnetten / amfibieënkorven

Er zijn geen salamander(-larven) gevangen.

Tapijttegels en platen

Er zijn geen salamander(-larven) rustend onder de tegels en platen waargenomen.

4.2.1 OVERIGE WAARNEMINGEN

Beide waterlichamen dienen als foerageergebied voor visdief, wat wijst op visrijk water. Verder is in beide poelen snoek en baars aangetroffen. In de waterloop is aanvullend nog kleine modderkruiper Habitatrichtlijn, bijlage II (Min. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2022) aangetroffen en in de zuidelijke poel de marmergrondel (exoot). Enkele waargenomen vissen zijn getoond in figuur 9.

Figuur 9 Links boven: juveniele visjes (broed), rechts boven: kleine modderkruiper. Onder: juveniele snoek.

In de waterloop zijn verder meerkoet en waterhoen waargenomen.

In de poel was tevens een paar grote Canadese gans met pullen bij het eerste bezoek waargenomen, en twee dode watervogels. Aan de westelijke zijde van de poel zijn meerdere gewone rietorchissen waargenomen de soort is algemeen en groeit voornamelijk op vochtige, zonnige plekken met lichtzure tot kalkrijke grond.

5 CONCLUSIE EN VERVOLG

5.1 CONCLUSIE

Poelkikker

Binnen het onderzochte plangebied is de aanwezigheid van poelkikker uitgesloten. Negatieve effecten van de hier getoetste voorgenomen bouwactiviteiten op poelkikker kunnen hierdoor op voorhand worden uitgesloten.

Kamsalamander

Binnen het onderzochte plangebied is de aanwezigheid van kamsalamander uitgesloten. Negatieve effecten van de hier getoetste bouwactiviteiten op kamsalamander kunnen hierdoor op voorhand worden uitgesloten.

5.2 VERVOLGSTAPPEN

5.2.1 ONTHEFFING

Er is voor poelkikker en kamsalamander geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming en dus is hiervoor geen ontheffing nodig. Wel is voor de overige soorten de algemene zorgplicht van kracht (zie paragraaf 5.2.2).

5.2.2 INVULLING ZORGPLICHT

De zorgplicht (art. 1.11 Wet natuurbescherming) houdt in dat schade aan wilde planten en dieren zoveel, als redelijkerwijs mogelijk is, wordt voorkomen.

- Gebruik enkel de reeds aanwezige wegen om het gebied waar de werkzaamheden plaatsvinden te bereiken.
- Plaats geen materialen/grond/vuil/ andere opslag in de bermen en oevers van de waterlichamen.
- Voorkom effecten door de bouwactiviteiten en later gebruik op de waterhuishouding en waterkwaliteit van de onderzochte waterlichamen

Aanbevolen wordt om bij opstellen van een ecologisch werkprotocol voor de bouwactiviteiten, de waterlichamen daarin te betrekken om te voorkomen dat deze ongewild of ongemerkt nadelige effecten van de bouwactiviteiten ondervinden.

6 LITERATUUR

BIJ12. (2017 a, juli). Kennisdocument Poelkikker, versie 1.0.

BIJ12. (2017 b, juli). Kennisdocument Kamsalamander, versie 1.0.

Min. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (2022). *Kleine modderkruiper*. Opgeroepen op augustus 08, 2022, van <https://minlnv.nederlandsesoorten.nl/>:
<https://minlnv.nederlandsesoorten.nl/content/habitatrichtlijn-soort-van-habitatrichtlijn-bijlage-ii>

NDFF. (2022). Opgeroepen op juni 23, 2022, van www.ndff-ecogrid.nl: <https://ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal/login.zul>

Netwerk Groene Bureaus - werkgroep 'Standaarden en protocollen'. (2017).

Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming,. Netwerk Groene Bureaus. Opgehaald van www.netwerkgroenebureaus.nl

RAVON. (2022). *Ranavirus*. Opgeroepen op juni 23, 2022, van RAVON.nl:
<https://www.ravon.nl/ranavirus>

АТКВ